

ABDULLA ORIPOV SHE'RLARIDA PARALLELIZMLARNING ISHLATILISHI

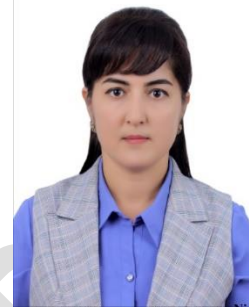
Niyazmetova Shahlo Adamboyevna
Urganch davlat universiteti, Pedagogika fakulteti,
"Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasida o'qituvchisi

THE USE OF PARALLELISMS IN ABDULLA ORIPOV'S POEMS

Niyazmetova Shakhlo Adamboevna
Urganch State University, Faculty of Pedagogy,
Teacher at the Department of Primary Education Methodology

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПАРАЛЛЕЛИЗМОВ В СТИХАХ АБДУЛЛЫ ОРИПОВА

Ниязметова Шахло Адамбоевна
Ургенчский государственный университет, педагогический
факультет, преподаватель кафедры "Методика начального
образования"

[https://orcid.org/
0009-0001-9825-0678](https://orcid.org/0009-0001-9825-0678)

e-mail:
[shahlosherxonbek88@
mail.com](mailto:shahlosherxonbek88@gmail.com)

Annotatsiya: Jahon adabiyotshunosligida badiiy san'atlarning asar shakl va mazmunini yuzaga chiqarishdagi o'rni va ahamiyatini lingvopoetik, pragmatik, lingvofolkloristik nuqtai nazardan ochishga e'tibor kuchayib bormoqda. Bunda parallelizm san'ati badiiy-estetik tafakkur jarayonining shakllanish asoslarini antropotsentrik aspektda ochishga keng imkoniyat bag'ishlashi jihatidan ajralib turadi. Abdulla Oripov ijodidan ba'zi she'rlarning tahlilida parallelizmlarning qo'llanilishi, turlari haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: parallelism, she'r, badiiy asar, mumtoz she'r, qo'shiq, g'oya, shakl, mazmun.

Annotation: In world literature, the emphasis is growing on revealing the role and importance of artifacts in the development of poetry from a linguistic, pragmatic, linguistic point of view. The resulting embryo was allowed to develop in nutrients and then inserted into her womb, where it implanted. About the use and types of parallelisms in the analysis of some poems from the work of Abdulla Oripov

Keywords: parallelism, poetry, artwork, classical poetry, song, idea, form, content.

Аннотация: В мировом литературоведении уделяется внимание раскрытию роли и значения художественных искусств в раскрытии формы и содержания произведения с лингвопоэтической, прагматической, лингвофольклористической точки зрения. В этом искусство параллелизма отличается тем, что оно дает широкую возможность раскрыть основы формирования художественно-эстетического мыслительного процесса в антропоцентрическом аспекте. В анализе некоторых стихотворений из произведений Абдуллы Орипова говорится об употреблении и видах параллелизмов.

Ключевые слова: параллелизм, поэзия, художественное произведение, классическая поэзия, песня, идея, форма, содержание.

KIRISH(BBЕДЕНИЕ/INTRODUCTION)

Parallelizm o'zbek xalq qo'shiqlarida badiiy-kompozitsion asos darajasiga ko'tarilgan badiiy san'atlardan biridir. Xalq qo'shiqlarida uning turli

tiplaridan keng foydalanilganligi kuzatiladi. Parallelizmlar qo'shiqning g'oyaviy-badiiy jihatdan shakllanishini ta'minlab, ularning ohangdorligini, ta'sirchanligini oshirishga xizmat qiladi.

Parallelizm hodisasi bilan bog'liq masalalar ham adabiyotshunoslik, ham tilshunoslik nuqtai nazaridan o'rganilishi mumkin. Shu zaylda tekshirilganda, ular biri ikkinchisiga qarama-qarshi qo'yilmaydi, balki aksincha, bir-birini to'ldiradi.

Tilshunoslikda parallelizm til yoki nutq birliklarining takrorlanishi bilan bog'liq holda yuzaga chiquvchi hodisa sifatida qaralib, uning fonetik, leksik, morfologik, sintaktik parallelizm kabi turlari qayd qilinadi. Adabiyotshunoslik va folklorshunoslikda esa parallelizm shaklan va mazmunan takrorlanuvchi matn qismlarini, obrazlarni hamda badiiy vositalarni muayyan g'oyaviy-badiiy maqsadga xizmat qilishini ta'minlaydigan poetik ifoda usuli sifatida qaraladi. Shunga ko'ra adabiyotshunoslik va folklorshunoslikda uning tematik-psixologik, ritmik-sintaktik, leksik-morfologik, intonatsion parallelizm kabi turlari ko'rsatiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS)

Parallelizm hodisasi tilshunoslikda semantik-grammatik-stilistik kategoriya sifatida, adabiyotshunoslik va folklorshunoslikda esa faqat semantik-stilistik kategoriya tarzida tekshiriladi.

Parallelizm shakl va mazmun jihatidan bir-birini tarkrorlayotgan ikki yoki undan ortiq hodisa, holat yoxud narsaning obraz sifatida yonma-yon qo'yilishi orqali fikrni poetik ifodalash usulidir. Bunda yonma-yon qo'yilayotgan hodisa, holat, narsa obrazi o'zaro qiyoslanishi, bir-biriga o'xshatilishi yoki qarama-qarshi qo'yilishi mumkin.

She'riyatda parallelizmlarning har xil ko'rinishlari mavjud, ular xalq lirikasining turli janrlarida o'zgacha rang-baranglik kasb etadi. Parallelizmlarning janrlararo tafovuti har bir janrning o'ziga xos xususiyatiga, tasvir obyektiga bog'liqdir.

Abdulla Oripov tuyg'ulari quruqshagan o'zbek sheriyaatiga o'ychil g'am va g'amchil o'y olib kirdi. Shoir alohida bir odam va uning dardlari haqida o'yga botdi, qalam surdi. Bu odam shoirning o'zi edi. Binobarin, bir odam to'g'risida hayqirish, baqirish noqulay bo'lardi, u haqda pichirlab she'r o'qish lozim edi. Chunki shovqin, baland tovush odamni o'zga odamlardan yiroqlashtiradi, samimiyligidan mahrum etadi. O'tgan asrning 60-70-yillarida Abdulla Oripov she'riyati o'zbek

millati tuyg'ularini samimiyaatsizlikdan saqlab qoldi. Shuning uchun ham shoirni o'zbek she'riyatida o'ziga adabiy haykal o'rnatdi. Abdulla Oripov she'rlaridagi beaded samimiyaat, tuyg'ularning chinligi kishini beixtiyor o'ziga asir qiladi. Shoir she'rlarikayfiyat va hissiyotning yaxlit obrazlaridir. U inson tuyg'ularini, hissiyotini shu qadar chuqur bilgani va ifoda eta olganidan butun she'r emas, balki ayrim misralarning o'ziyoq she'rxonda muayyan kayfiyat hosil qiladi.

Oshno kengliklarga tashlab jim nazar,
Tirqirab keladi ko'zlarimga yosh.

Shamollar holimdan olganday xabar,
Bir lahza teppamda tinganday quyosh.

Shoir bevosita O'zbekistonga she'r bag'ishlaydimi, uning boyliklarini madh etadimi, hamma vaqt ko'z o'ngida jafokash xalqimiz turadi. Uning lirik qahramoni bevosita shoirning o'zidir. Uni shaxsan o'zi aytmasa ham, buni shoir she'rlarining satrlaridagi ovoqlar orqali anglashimiz mumkin. Shoir bir she'rida shunday yozadi:

Million yillik so'z erur, paxta bizning lug'atda,
Jo'yaklarda boshlangan, onalar to'lg'oq dardi.

Mabodo o'simlikka, zabon bitsa, albatta,
Paxta navi eng avval, O'zbekcha gapirardi.

Shoir O'zbekistonni otashin bir sevgi bilan sevadi. Bor og'riqlari, bor azobi bilan sevdi. Xalqning og'ir tutmush-tarzi, zahmatli mehnatini his qildi. Dard-alamlarini qog'ozga to'kdi, she'r qilib uchirma qildi...

Shunisi xarakterliki, O'zbekistonga bo'lgan muhabbat balandparvoz misralar shoir qalbining tub-tubidan otilib chiqqan, vujudini vulqon cho'g'lariday kuydirgan kechinmalar, bezovta o'ylar tarzida inkishof topadi. Shoirning quyidagi she'rida Vatan timsoli qanday chizilganiga e'tibor bering:

Janggohlarda jon bergan bobolarni unutmang,
Moshog terib, non bergan momolarni unutmang.
E'tiqod iymon bergan duolarni unutmang,
Faqatgina xalq yashar, faqatgina qolur xalq.

Abdulla Oripov she'riyatini millat ruhining timsoliga aylantirgan sifatlardan yana biri – undagi obrazlarning teran xalqchil tomirlarga egaligida. Eng murakkab holatlarni ham g'oyat ulkan nazokat va yuksak madaniyat bilan ta'sirli qilib, o'zbekcha ifodalaybilish shoir she'rlarining qimmatini oshiradi.

Shoirning “Men nechun sevaman O‘zbekistonni”, “Istiqlol yurti”, “Xalqim”, “O‘zbekiston”, “Bu yurtda”, “Vatandosh”, “O‘zbekiston davlati” kabi yuzlab she‘rlarida Vatanga bo‘lgan samimiy, beg‘araz muhabbatini, ona xalq, Vatan hurligi va ozodligi uchun qayg‘urganligini, yurtini hech qanday ta‘nalarsiz sevishini ko‘rishimiz mumkin.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Shoir xalqimiz tarixi, olis moziyda va yaqin o‘tmishda yashab o‘tgan buyuk siymolarimiz, qatag‘on qurbonlari bo‘lgan ulug‘ adib-u shoirlarimiz haqida millatimizning qadrini baland ko‘tarishga, o‘zlikni anglab olishga da‘vat qiluvchi she‘rlari hali hanuz o‘z muxlislarining qalbida yashamoqda. Bugungi kunga osonlikcha yetib kelmaganimizni, bu yo‘lda qanchadan-qancha otabobolarimizning jasoratlari-yu fidokorliklari bor ekanligini bot-bot takrorlaydi. Xususan, shoir kechagi kunini, bosib o‘tgan qiyinchilik yo‘lini unutmashlikka da‘vat qilib, “Xalq” she‘rida shunday yozadi:

Janggohlarda jon bergan bobolarni unutmang,
Moshog terib non bergan momolarni unutmang.
E‘tiqod iymon bergan duolarni unutmang,
Faqatgina xalq yashar, faqatgina qolur xalq.

Abdulla Oripov she‘riyatida bahor – bu tiriklik, bahor – bu hayot. Shoir quyoshning haroratli nurlari erkalab uyg‘otayotgan tabiat timsolida tiriklik kuchining mislsiz qudratini, hayot go‘zalligini va yashash baxtini ko‘radi hamda olqishlaydi:

Yana bahor keldi. Yana olamda
Ajib bir go‘zallik, ajib bir bayot.
Men seni qutlayman shu ulug‘ damda,
Ulug‘ yelkadoshim, muzaffar hayot!

She‘rda bahor faslining o‘tkinchiligiga suvning oqib o‘tishi ruhiy zaminida bog‘lanib, shu asosda yetakchi g‘oya ochilgan. Bunda ritmik-sintaktik parallelizm psixologik parallelizmning she‘riy qolipga tushishini ta‘minlagan.

Sen qaydan bilasan, balki yulduzlar
Menga sirlarini so‘ylayotgandir.
Sen qaydan bilasan, balki bu ko‘zlar
Unsiz bir qo‘shiqni kuylayotgandir.
Sen qaydan bilasan, balki keng olam
Shu mo‘jaz qalbinga bo‘ylayotgandir.
Bu she‘rda ham ritmik-sintaktik parallelizm
psixologik parallelizmning she‘riy qolipga tushishini
ta‘minlagan.

XULOSA(ЗАКЛЮЧЕНИЕ/ CONCLUSION)

Parallelizm badiiy ijodda inson obrazi, uning ruhiy olami va vaziyatlarini ifodalashda eng ko‘p qo‘llanadigan poetik san‘atlardan biri bo‘lib, folklor va yozma adabiyotda keng uchraydi. U asarning g‘oyasi, mazmuni va shakli yuzaga chiqishi uchun xizmat qiladi. Parallelizm orqali noestetik hodisalarning estetik hodisalarga aylanish asoslari, badiiy ko‘chimlarning yangilanishi, mifologik tafakkurdan badiiy-estetik tafakkurga o‘tish jarayoniga xos ijtimoiy-psixologik omillar ochiladi. Badiiy obrazda go‘zallik va hayot haqiqati uyg‘un holatda tasvirlanadi. Bunda obraz zimmasidagi estetik idealning ahamiyati uning mavjudligi bilan emas, balki olamni estetik o‘zlashtirishdagi muhim o‘rni va adabiyotdagi aniq vazifalari bilan belgilanishini unutmashlik kerak.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES):

1. Oripov A. Istiqlol manzaralari. Tafakkur. - 2018.
2. Oripov A. So‘z chamani. [Akademnashr](#). - 2020.
3. Qo‘shjonov M., Suvon M.. Abdulla Oripov. Toshkent: “Ma‘naviyat”, 2000.
4. Norjigitova S. ABDULLA ORIPOV SHE‘RLARI LINGVOPOETIKASI TAHLILI GOLDEN BRAIN VOLUME 2 | ISSUE 10. 2024-yil.
5. <https://arboblar.uz>

